

## Особливості організаційної динаміки підприємства на різних стадіях його життєвого циклу

Вінницький національний технічний університет

### Анотація

*В роботі досліджуються особливості організаційної динаміки підприємства на різних стадіях його життєвого циклу. Зроблено спробу ідентифікувати систему стратегічних цілей та завдань, особливості формування ресурсного потенціалу для кожної стадії життєвого циклу організації.*

**Ключові слова:** життєвий цикл організації, стадія життєвого циклу підприємства, організаційна динаміка, соціально-економічна система.

### Abstract

*The work features organizational dynamics on different stages of its life cycle are investigated. Trying to identify a system of strategic goals and objectives, especially the formation of resource potential for each stage of the life cycle*

**Keywords:** life cycle of the organization, stage of life cycle of an enterprise, organizational dynamics, socio-economic system.

### Вступ

Динамізм перетворень, які протікають в економіці України, відображує зростання основних показників соціально-економічного розвитку. Цілком природно, що складність економічних процесів, яка каскадно зростає, ставить нові, більш високі вимоги до управління економічними системами всіх рівнів. Наукові напрацювання у напрямку дослідження проявів хаотичної динаміки в економіці, а також виявлення подій катастрофічної природи, пов'язаних із різкими стрибкоподібними змінами змінних стану економічних систем, вплив невизначеностей і нерегулярності, що вагомо відбиваються на формування економічних умов, доводять, що застосування класичних методів і моделей управління у цій ситуації є малоефективним. Це диктує необхідність переорієнтації методології наукових пошуків з дослідження процесів стабілізації на вивчення особливостей самоорганізації системи, з дослідження її стабільності функціонування на вивчення її нестійкої поведінки, з детермінізму на вивчення невизначеності.

### Результати досліджень

Проблеми сутності та закономірностей моделей життєвого циклу підприємства вивчали чимало науковців, серед яких: О. Ареф'єва І. Адієс, Л. Грейнер, Б. Мільнер, Г. Козаченко, С. Корягіна, О. Кузьмін, Л. Лігоненко, О. Мельник, Г. Широкова та ін. Варто зазначити, що кожен автор, який досліджував чи досліджує теорію життєвого циклу підприємства дещо по-своєму трактує об'єкт дослідження.

Спираючись на аналіз підходів до визначення життєвого циклу підприємства [1-5], під життєвим циклом підприємства будемо розуміти сукупність стадій діяльності системи, що послідовно змінюють одна одну, створюючи закінчене коло розвитку підприємства протягом певного проміжку його еволюції, кожна з яких характеризується певною системою стратегічних цілей та завдань, особливостями формування ресурсного потенціалу, цінностями та реалізованими напрямками діяльності.

Постановка питання дослідження організаційного розвитку (динаміка – це хід розвитку, зміна явища) є відносно новою для економічних досліджень і представлена у сучасній літературі лише у поодиноких наукових роботах лише поверхнево. У роботах даної спрямованості переважають погляди, у яких сутність категорії "організаційна динаміка" зводиться до моделювання змін поведінки колективу організації у взаємовідносинах з керівником, тобто по суті до одного із можливих трактувань іншої неоднозначно визначеної економічної категорії "організаційної поведінки".

Під організаційною динамікою, як результатом дослідження даної дефініції [6], розуміємо процес змін, у ході якого формуються визначені моделі поведінки організації, осіб та груп, що входять до її

складу, а також усіх зацікавлених у розвитку відповідної організації соціальних сил (мереж організації). Для організаційної динаміки за нестабільного зовнішнього середовища, на наш погляд, характерні перш за все, такі риси, як: посилення цільової невизначеності, загострення боротьби за ресурси, поява новітньої ресурсної бази, використання якої вимагає навчання організації, оволодіння її членами нових технологій, індивідуальний та груповий опір змінам, деформації організаційної поведінки внаслідок розломів статусних та рольових структур, зміни в ціннісно-нормативній системі організаційного життя.

Дослідження сутності організаційної динаміки у розрізі розділу економічної науки, що вивчає детерміновану поведінку в часі економічних систем під впливом внутрішніх і зовнішніх факторів з метою аналізу рівноваги й управління їх стійкістю, співпадає за векторною направленістю із авторським розумінням досліджуваної категорії. Прихильники такої точки зору пропонують формалізацію даної дефініції, як дескриптивної динамічної детермінованої економіко-математична моделі економічного процесу в термінах апарата диференціальних і різницевих рівнянь, яку використовують для дослідження детермінованої поведінки в часі економічних систем під впливом внутрішніх і зовнішніх факторів з метою аналізу рівноваги й управління стійкістю.

Насьогодні в літературі запропоновано чимало моделей життєвого циклу підприємства, що відрізняються кількістю, змістовністю та послідовністю стадій, а також наявні спроби виявити кількісні та якісні зміни, які ведуть до переходу підприємства від однієї стадії до іншої в межах кожної з них [7-9]. Не викликає сумнівів, що рух підприємства по траєкторії життєвого циклу суттєво змінює сутнісне наповнення організаційної динаміки підприємства. У табл. 1 наведено особливості організаційної динаміки підприємства залежно від стандартизованих стадій його життєвого циклу, а саме: народження, зростання, стабільності та занепаду.

Таблиця 1. - Особливості організаційної динаміки підприємства залежно від стадії його життєвого циклу

Народження	Зростання	Стабільність	Занепад
Покриття дефіциту оборотних засобів, підвищення рівня фінансової стійкості, підвищення рівня професійних навичок та знань персоналу, формування досвіду у власників та керівництва підприємства, розширення вузького кола клієнтів, постачальників, розвиток бренду тощо	Закріплення ринку, організація праці спрямована на планування прибутку та розробку механізму стимулювання, підвищення ступеня агресивності конкурентної стратегії підприємства, виникнення системи зв'язків виробничого процесу, покриття дефіциту у ліквідних коштах, оптимізація співвідношення позикових та власних коштів, раціоналізація горизонтальної диверсифікації	Забезпечення оптимальної організації бізнес-процесів, підвищення ефективності організаційної та управлінської структури, забезпечення технічної досконалості товарів, інноваційний розвиток підприємства	Збереження попиту та утримання обсягів продажу і доходів, сповільнення зниження рентабельності діяльності, утримання ринків збуту, скорочення потреби у фінансових ресурсах та пошук нових джерел їх залучення, реструктуризація основних фондів за моральним та фізичним зносом.

### Висновки

Врахування зазначених особливостей повинне відбитися на підходах до побудови критеріїв ефективності систем управління. У якості таких пропонується розглядати: точність, гнучкість, продуктивність, життєздатність, якість і швидкодію, що, у свою чергу, підвищує вимоги до інструментального забезпечення процесів прийняття рішень. Складність економічних систем, і насамперед не в повсякденному, а кібернетичному сенсі цього поняття, потребує від керівників і дослідників адекватних за складністю й організацією механізмів управління.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Лігоненко Л. О. Антикризисне управління підприємством: теоретико-методологічні засади та практичний інструментарій / Л. О. Лігоненко. – К. : КНЕУ, 2001 – 580 с.
2. Бланк И. А. Управление активами / И. А. Бланк. – К. : Ника-Центр, 2000. – 720 с.
3. Козаченко Г. О. Формування механізму стратегічного управ-ління великими виробничо-фінансовими системами промис-ловості : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук: спец 08.07.01 / Г. О. Козаченко ; Ін-т економіки промисло-вості НАН України. – Донецьк, 1998.
4. Мильнер Б. З. Теория организации : учебник / Б. З. Мильнер. – 3-е изд., перераб., доп. – М. : ИНФРА-М, 2002. – 558 с.
5. Корягіна С. В. Економічна оцінка та планування життєвого ци-клу розвитку підприємства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук. – Львів : Вид-во НУ «Львівська полі-техника», 2004. – 21 с. : дис. ...канд. екон. наук : спец. 08.06.01 – Економіка, організація і управління підприємствами / Корягіна Софія Василівна. – Львів, 2004. – 201 с.
6. Сметанюк О.А. Поняття «організаційної динаміки»у категорійному апараті організаційних досліджень / О.А. Сметанюк // Матеріали І Міжнародної наук.-практ. конф. «Поведінкові засади розвитку підприємств в контексті менеджменту: генезис і перспективи» . – Вінниця: ФОП Рогальська І.О., 2014. – С.103-106
7. Матюшенко О.І. Життєвий цикл підприємства: сутність, моделі, оцінка. / О. І. Матюшенко // Проблеми економіки. – 2010. – № 4. – С. 82–91. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www.problecon.com/pdf/2010/4\\_0/82\\_91.pdf](http://www.problecon.com/pdf/2010/4_0/82_91.pdf)
8. Ареф'єва О. В. Стратегічне забезпечення життєвого циклу підприємства / О. В. Ареф'єва // Актуальні проблеми економіки. –2008. –№ 3. –С. 43–49.
9. Кохан М.О. Порівняльний аналіз основних концепцій життєвого циклу організації / М.О. Кохан, І.М. Шквірук // Молодіжний економічний дайджест.– 2014. – №1(1).– С.12-18 [Електронний ресурс].– Режим доступу : [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/med\\_2014\\_1\(1\)\\_5.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/med_2014_1(1)_5.pdf).

*Сметанюк Олена Анатоліївна, к.е.н., доцент, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, elena\_smetaniuk@ukr.net.*

*Smetaniuk Elena, PhD in Economics, docent, Vinnytsia National Technical University, Vinnitsa, elena\_smetaniuk@ukr.net.*